

Vlaanderen
verbeelding werkt

HOE KAN JEUGDWERK EEN BROEDPLEK ZIJN VOOR VRIJWILLIG MAATSCHAPPELIJK ONDERNEMEN?

18.03.2024

Jeugd en Ondernemerschap

DEPARTEMENT
CULTUUR, JEUGD & MEDIA

www.vlaanderen.be/cjm

COLOFON

Het rapport *'Hoe kan jeugdwerk een broedplek zijn voor vrijwillig maatschappelijk ondernemen?'* is een uitgave van het Departement Cultuur, Jeugd en Media.

Opdrachtnemers:

Haven vzw - Bamm vzw - Formaat vzw

Auteurs:

Sean Hendrickx, Formaat vzw – sean.hendrickx@formaat.be

Jonas Merckx, Haven vzw – jonas@havenvoorjungeondernemers.be

Leonie Delaey, Formaat vzw – leonie.delaey@uantwerpen.be

In samenwerking met de stuurgroep:

VLAIO, Departement CJM, Bamm vzw, Haven vzw, Formaat vzw.

Verantwoordelijke uitgever:

Bart Temmerman

Simon Bolivarlaan 17

1000 Brussel

Wettelijk depotnummer

D/2024/3241/150

Inhoud

Colofon	2
Samenvatting.....	4
Situering en inleiding.....	6
Situering	6
Inleiding	6
1 Kader ondernemerschap.....	8
1.1 Waarde creëren	8
1.2 EntreComp als competentiekader	9
2 (Open) jeugdwerk als leercontext.....	13
2.1 Formeel, non-formeel en informeel leren	13
2.2 Open jeugdwerk als informele leercontext voor vrijwillig maatschappelijk ondernemen	14
2.3 Open jeugdwerk als non-formele leercontext voor vrijwillig maatschappelijk ondernemen	14
3 Open jeugdwerk als broedplek voor ondernemend handelen.....	15
3.1 Context: infrastructuur, middelen en laboratoria	15
3.2 Feedback: coaching, peer-to-peerinterview en mentoring	16
3.3 Vorming	16
3.4 Model voor minionderneming	17
3.5 Netwerkvorming	17
Bibliografie.....	18

////////////////////////////////////

SAMENVATTING

Hoe kan open jeugdwerk een broedplek zijn voor vrijwillig maatschappelijk ondernemen?

Open jeugdwerk als informele leercontext

Open jeugdwerk is het geheel van initiatieven opgestart door jongeren, voor jongeren. **Openheid** is de centrale waarde in deze vorm van jeugdwerk: het initiatief staat open voor alle jongeren, er is een open lidmaatschap, het activiteitenaanbod noch de inhoud liggen vast. Formaat formuleerde **vier basisbouwstenen** voor een open jeugdwerkinitiatief:

- 1) Jongeren centraal: jongeren krijgen een duidelijke en belangrijke plaats in de besluitvormingsprocessen van de organisatie en haar aanbod.
- 2) Open ontmoeting: het initiatief creëert kansen voor jongeren om elkaar op een toegankelijke en laagdrempelige manier te ontmoeten.
- 3) Groeien en leren: open jeugdwerkinitiatieven zijn experimenteerplekken waar je kunt leren en groeien door te doen en te ervaren.
- 4) Collectief: het vertrekt vanuit groepen jongeren en stimuleert netwerkvorming buiten de gekende kringen.

Open jeugdwerkinitiatieven zijn dus al het resultaat van jong, lokaal vrijwillig ondernemerschap. In die informele leercontext leren jongeren door ervaring.

Open jeugdwerk als non-formele leercontext

Sinds 2014 kunnen open jeugdwerkinitiatieven met personeel – voornamelijk jeugdhuizen – bij het Vlaamse Departement Cultuur, Jeugd en Media **subsidies** aanvragen om een werking uit te bouwen die ondernemerszin en/of artistieke expressie stimuleert. Binnen die geprofessionaliseerde open jeugdwerkinitiatieven organiseren jeugdwerkers activiteiten en projecten om ondernemerszin en ondernemend handelen te stimuleren.

Net zoals bij de basiswerking van hun initiatieven vertrekken deze jeugdwerkers vanuit de ideeën, talenten of interesses van jongeren. Die basiswerking wordt uitgebreid als **non-formele leercontext voor ondernemend handelen**, met als duidelijk doel: een ondersteuningsaanbod opzetten om de jongeren te versterken in ondernemende competenties. Dat gebeurt in verschillende vormen en combinaties. Ze voorzien infrastructuur: werkplekken, ateliers, verkoopruimte. Ze bieden workshops aan – zowel eenmalige als langere trajecten – en een coach die hen doorheen het hele proces van idee tot uitvoering ondersteunt. Sommigen hanteren een model gelijkaardig aan de minionderneming van Vlajo, die wordt gebruikt in scholen. Vaak gaan ze samenwerkingen aan met ervaren ondernemers of expertisepartners om hun werking te versterken.

Het voordeel van open jeugdwerk als non-formele leercontext is dat deze initiatieven vertrekken vanuit de **intrinsieke motivatie van jongeren**: zij staan aan het roer. Daarnaast leren jongeren uit hun ervaringen in een reële context, wat een formele leercontext vaak moeilijk kan aanbieden. Jeugdwerkinitiatieven zijn flexibel, in

de vrije tijd en op maat van jongeren en hangen niet vast aan opgelegde doelstellingen en indicatoren binnen een beperkte termijn. Een nadeel is dat het leerproces vasthangt aan de beschikbare kennis binnen het jeugdwerkinitiatief of het netwerk rond het project. Daarom willen we vanuit een samenwerking tussen Haven, Bamm en Formaat inzetten op het **creëren van een gemeenschappelijke taal** om ondernemerszin te stimuleren en het **versterken van de kennis** binnen de jeugdwerksector – zonder die inherente waarden van de bouwstenen van het open jeugdwerk uit het oog te verliezen.

Ondernemende competenties en het creëren van waarde

Als we spreken over ondernemende competenties gebruiken we het **EntreComp-raamwerk** (*Entrepreneurship Competence framework*). Dat raamwerk, ontwikkeld in opdracht van de Europese Commissie en OESO, benadert ondernemen niet alleen als het opstarten van een zaak maar als een **set van competenties** die voor iedereen van waarde kunnen zijn in om het even welke fase of domein van het leven. Met de **coachclub** versterken we de kennis bij jeugdwerkers over dat raamwerk en bieden daarnaast een **online toolbox** aan met instrumenten die je kunt gebruiken in de ondersteuning van jongeren en hun projecten.

Een ander kader dat we hanteren is dat van een **waardecreërend ondernemerschap**. Waardecreërend ondernemen is een complementair begrip met enerzijds het brede concept van ondernemend zijn/actief in het leven staan en anderzijds het ondernemerschap dat gericht is op het opstarten van een onderneming of bedrijf. Het ene begrip sluit het andere niet uit. In dit kader ligt de focus op het **creëren van meerwaarde voor anderen**, die je meestal niet persoonlijk kent. De waarde kan naast economisch ook puur psychologisch, maatschappelijk of cultureel zijn.

Deze benadering zorgt ervoor dat open jeugdwerkinitiatieven hun basis niet moeten loslaten. De projecten binnen het jeugdwerk kunnen als resultaat hebben dat jongeren een zaak opstarten, maar ze zijn niet tot stand gekomen om in de eerste plaats economische meerwaarde te creëren. **Maatschappelijke meerwaarde** is de hoofddoelstelling: jongeren de kans geven om ideeën te realiseren en stap voor stap te groeien in hun ondernemerschap, zonder dat de focus op winst ligt.

////////////////////

SITUERING

INLEIDING

We hopen met dit document **inzichten en inspiratie** te bieden aan jeugdwerkers en jeugdwerkorganisaties om nog meer die broedplek te zijn voor jongeren.

Noot: jeugdwerk en open jeugdwerk

In dit document gebruiken we de termen *jeugdwerk* en *open jeugdwerk* door elkaar. We kiezen voor een focus op **open jeugdwerk**, omdat jongeren zelf de organisatie in handen hebben en niet alleen deelnemen aan activiteiten. Daarnaast zijn de activiteiten ook niet vastgelegd maar kan om het even welk idee uitgewerkt worden, wat volgens ons dicht bij het ondernemerschap ligt. We beseffen echter dat dit bij veel andere jeugdwerkorganisaties ook het geval is. Daarom willen we het ook graag open laten voor **alle vormen van jeugdwerk**. We zijn ervan overtuigd dat jongeren op heel veel verschillende manieren worden versterkt in hun ondernemend handelen.

////////////////////////////////////

1 KADER ONDERNEMERSCHAP

Voor we beschrijven hoe jeugdwerk een broedplek kan zijn voor vrijwillig maatschappelijk ondernemen, willen we eerst enkele **kaders rond ondernemerschap** verduidelijken. Het eerste is het kader rond *value creation* (waarde creëren) en het tweede is het Europese model voor ondernemende competenties, EntreComp.

1.1 WAARDE CREËREN

Voor dit kader baseren we ons op het werk van Lackeus¹, een onderzoeker die rond educatie van **ondernemende competenties** werkt, voornamelijk in schoolse contexten. Hij baseert zich op de aanname van veel sociologen, economen en filosofen dat waarde creëren meer kan zijn dan enkel waarde uitgedrukt in geld. In zijn werk ziet hij bovendien dat studenten meer gemotiveerd zijn als ze waarde voor anderen kunnen creëren.

Ook de visie van Formaat sluit hier dicht op aan. Bij de opstart van de bovenlokale projecten rond ondernemerschap in 2013 schreef Formaat het volgende:

“Ondernemerszin is een thema binnen de bovenlokale projecten, waarvoor je subsidies kunt krijgen. Het is belangrijk om te weten dat de keuze voor ondernemerschap als thema binnen de bovenlokale projecten genomen werd door de vorige minister van Jeugd en niet door de minister van Economie. De bedoeling van de projecten is dan ook niet in de eerste plaats om economische meerwaarde te creëren. Maatschappelijke meerwaarde is de hoofddoelstelling : jongeren de kans geven om ideeën te realiseren en stap voor stap te groeien in hun ondernemerschap zonder dat de focus op ‘winst’ ligt. Winst is een middel, geen doel op zich.”

¹ Lackéus, M. (2016)

Het jeugdwerk is dus al een plek waar jonge mensen **waarde creëren** voor andere kinderen, jongeren en soms ook volwassenen. Daarnaast is het ook een plek waar jongeren kunnen **leren door dingen uit te proberen**. Die waarde voor de buitenwereld heeft verschillende vormen. De waarde voor de jongeren zelf is vooral verbinding met anderen, plezier en het eigen leerproces.

1.2 ENTRECOMP ALS COMPETENTIEKADER

Het jeugdwerk is een leeromgeving waar jongeren **competenties** opdoen. Competenties zijn de verzameling van kennis, vaardigheden en attitudes die mensen inzetten. Specifiek rond ondernemend handelen hanteren we een **Europees model** dat ondernemende competenties beschrijft: het EntreComp-raamwerk². In dit onderdeel geven we een overzicht van dat model. Het model benadert ondernemerschap als een set van competenties die je de mogelijkheid geven om je ideeën in actie te zetten. De waarde die daarmee gecreëerd wordt, kan financieel, cultureel of sociaal zijn. Dit competentiekader kun je gebruiken om het ondernemend handelen bespreekbaar te maken met jongeren.

Het model verdeelt de competenties in **drie gebieden**: (1) ideeën en opportuniteiten, (2) middelen en (3) actie (*ideas & opportunities, resources, into action*). Binnen elk gebied zijn er vijf competenties die elk worden verdiept in verschillende praktische lijnen en niveaus. In dit onderdeel focussen we vooral op de vijftien basiscompetenties. Meer informatie over de praktische lijnen en niveaus vind je op <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1317&langId=en>.

1. Ideeën en opportuniteiten

Competentie	Beschrijving
Kansen zien	- kansen zien en grijpen om waarde te creëren in het sociaal, culturele of economische domein; - identificeren van noden en uitdagingen in de omgeving; - het verbinden van verschillende elementen uit de omgeving om waarde te creëren.
Creativiteit	- verschillende ideeën en opportuniteiten ontwikkelen die een betere oplossing bieden voor bestaande en nieuwe uitdagingen;

² Bacigalupo M, Kampylis P, Punie Y and Van Den Brande L. (2016)

op leren door ervaring en werkt vaker praktijkgericht in reële settings om ook een sociale dimensie toe te voegen aan het leren. In een non-formele context is een van de belangrijkste elementen dat er een goede omgeving met *feedback loops* wordt gecreëerd rond de lerende persoon. Zo wordt het leerproces bespreekbaar gemaakt in een veilige omgeving.

Deze lossere vorm zorgt ervoor dat mensen **op hun eigen tempo** kunnen leren. Vaak gebeurt het leren ook in een context waar er wordt gefocust op samenwerking, zoals in het jeugdwerk. Sommige vaardigheden zijn veel eenvoudiger om te leren en ontwikkelen in zo'n context: bijvoorbeeld Communicatie-, organisatie-, leiderschaps-, sociale, interculturele en timemanagementvaardigheden. Ook doorzettingsvermogen en weerbaarheid worden vaker ontwikkeld in een setting waar er samengewerkt moet worden. Er zijn meerdere studies die aantonen dat het ontwikkelen van deze competenties een duidelijk positieve impact heeft op de eigenwaarde en het zelfvertrouwen van mensen.

Informeel leren is doorgaans redelijk onzichtbaar. Het is het levenslange proces van competenties ontwikkelen door dagelijkse ervaringen en blootstelling aan de rest van de omgeving. Informeel leren is niet georganiseerd, niet systematisch, maar het staat wel voor het grootste deel van alle dingen die mensen in hun leven leren.

2.2 OPEN JEUGDWERK ALS INFORMELE LEERCONTEXT VOOR VRIJWILLIG MAATSCHAPPELIJK ONDERNEMEN

Open jeugdwerk is het geheel van initiatieven opgestart door jongeren, voor jongeren. **Openheid** is de centrale waarde in deze vorm van jeugdwerk: het initiatief staat open voor alle jongeren, er is een open lidmaatschap, het activiteitenaanbod noch de inhoud liggen vast. Formaat formuleerde **vier basisbouwstenen** voor een open jeugdwerkinitiatief:

- 1) Jongeren centraal: jongeren krijgen een duidelijke en belangrijke plaats in de besluitvormingsprocessen van de organisatie en haar aanbod.
- 2) Open ontmoeting: het initiatief creëert kansen voor jongeren om elkaar op een toegankelijke en laagdrempelige manier te ontmoeten.
- 3) Groeien en leren: open jeugdwerkinitiatieven zijn experimenteerplekken waar je kunt leren en groeien door te doen en te ervaren.
- 4) Collectief: het vertrekt vanuit groepen jongeren en stimuleert netwerkvorming buiten de gekende kringen.

Open jeugdwerkinitiatieven zijn dus al het resultaat van jong, lokaal vrijwillig ondernemerschap. In die informele leercontext leren jongeren door ervaring.

2.3 OPEN JEUGDWERK ALS NON-FORMELE LEERCONTEXT VOOR VRIJWILLIG MAATSCHAPPELIJK ONDERNEMEN

Sinds 2014 kunnen open jeugdwerkinitiatieven met personeel – voornamelijk jeugdhuizen – bij het Vlaamse Departement Cultuur, Jeugd en Media **subsidies** aanvragen om een werking uit te bouwen die ondernemerschap en/of artistieke expressie stimuleert. Binnen die geprofessionaliseerde open

////////////////////////////////////

Net zoals bij de basiswerking van hun initiatieven vertrekken deze jeugdwerkers vanuit de ideeën, talenten of interesses van jongeren. Die basiswerking wordt uitgebreid als **non-formele leercontext voor ondernemend handelen**, met als duidelijk doel: een ondersteuningsaanbod opzetten om de jongeren te versterken in ondernemende competenties. Dat gebeurt in verschillende vormen en combinaties. Ze voorzien infrastructuur: werkplekken, ateliers, verkoopruimte. Ze bieden workshops aan – zowel eenmalige als langere trajecten – en een coach die hen doorheen het hele proces van idee tot uitvoering ondersteunt. Sommigen hanteren een model gelijkaardig aan de minionderneming van Vlajo, die wordt gebruikt in scholen. Vaak gaan ze samenwerkingen aan met ervaren ondernemers of expertisepartners om hun werking te versterken.

3 OPEN JEUGDWERK ALS BROEDPLEK VOOR ONDERNEMEND HANDELEN

3.1 CONTEXT: INFRASTRUCTUUR, MIDDELEN EN LABORATORIA

De meeste open jeugdwerkinitiatieven beschikken over **infrastructuur**. Die infrastructuur wordt als vrij in te vullen ruimte ter beschikking gesteld van jongeren. Om de functie van het jeugdwerkinitiatief zelf te vervullen,

wordt die ruimte vaak ingevuld als ontmoetingsruimte met drankgelegenheid, activiteiten- of evenementenruimte.

Bij de projecten rond ondernemerszin of artistieke expressie zien we daar vaak een uitbreiding op. Om economische of culturele meerwaarde te creëren, worden er ook ruimtes ingevuld als atelier, repetitie- en podiuminfrastructuur of etalage en wordt gebruikgemaakt van winkelpanden.

Dat werkt goed als er een **duidelijke keuze** wordt gemaakt over de producten of diensten waarop het project zich richt. Wil het jeugdhuis zich focussen op muziek of artistieke creatie, dan is het logisch dat er een repetitieruimte of een atelier wordt voorzien. Als het project zich eerder breed richt op alle jongeren met om het even welk idee, is het beter om voor generieke infrastructuur te kiezen of te focussen op andere methoden om die jongeren te ondersteunen.

3.2 FEEDBACK: COACHING, PEER-TO-PEERINTERVISIE EN MENTORING

Zowel in informele als non-formele leercontexten is **feedback** een cruciaal element om te groeien en om competenties te ontwikkelen. Omdat er geen toetsen of examens zijn, worden kansen om beter te worden vaak pas duidelijk door de reacties van anderen, of dat nu je doelgroep, je coach of je peers zijn. Bijna alle projecten rond het stimuleren van ondernemerszin in jeugdwerkinitiatieven hebben een of meer vormen van feedback in hun methode verwerkt.

De meest voorkomende vorm is **coaching**. Een coach vertrekt meestal vanuit een vragende houding, legt denkoefeningen of werkinstrumenten voor aan een individuele jongere of een groep en gaat ermee in gesprek. Die manier van werken ligt het dichtst bij de missie van een jeugdwerker: vanuit een gelijkwaardige positie jongeren benaderen en hen dat stapje vooruit helpen.

Projecten die verschillende individuele jongeren ondersteunen bij de ontwikkeling van hun idee, brengen deze jongeren ook vaak samen voor een **begeleide intervisie**. Dat zorgt voor diepere reflectie over de eigen ervaring en biedt kansen om te leren uit de ervaring van anderen. Deze manier van groepswork vind je bijna standaard in elke vorm van jeugdwerk terug: jongeren samenbrengen en reflecteren of evalueren van ervaringen.

Zoals we eerder al bespraken, is de aanwezige kennis binnen de organisatie een enorm belangrijk element in een non-formele leercontext. Wanneer de kennis niet meteen aanwezig is, kunnen projecten ook zoeken naar personen met expertise die een **mentorrol** kunnen opnemen. In tegenstelling tot een coach is een mentor vaak meer sturend en adviserend. Mentoring vertrekt minder vanuit een gelijkwaardige positie, maar kan wel waardevol zijn voor jongeren.

3.3 VORMING

Ieder jeugdwerkinitiatief en project rond ondernemingszin heeft in meer of mindere mate ook een **vormend element**. Dat kan gaan over langdurige trainingen, eenmalige workshops of modulair opgebouwde trajecten. De vormingsinitiatieven hebben als doel kennis over te dragen of vaardigheden aan te leren.

In het jeugdwerk kun je vormingsinitiatieven aanbieden om de algemene kennis rond ondernemen te vergroten of om de aangeboden instrumenten op het e-learningplatform van de Haven-coachclub te leren gebruiken. Je kunt ook trainingen of workshops organiseren rond specifieke vaardigheden die jongeren nodig hebben om hun idee, product of dienst te kunnen ontwikkelen.

3.4 MODEL VOOR MINIONDERNEMING

Het model van de **minionderneming** is een methode die in het onderwijs wordt gebruikt en door Vlajo werd ontwikkeld, een organisatie die zich richt op educatie van ondernemend handelen in een schoolse setting. Vlajo creëert een **veilige ruimte** voor studentenondernemingen, waarbij ze ervoor zorgt dat de economische en fiscale wetgeving wordt gerespecteerd. Scholen die met Vlajo samenwerken genieten bescherming voor hun klasondernemingen omdat Vlajo erkend is om die studentenondernemingen te mogen organiseren, in afspraak met de economische inspectie.

Jeugdwerkinitiatieven hebben die optie niet, maar zijn wel vaak een vzw die economische activiteiten mag uitoefenen zolang die bijdragen aan de sociale missie van het jeugdwerkinitiatief. Maak hier dus de afweging in welke mate een minionderneming past binnen jouw organisatie.

In jeugthuizen en jeugdcentra zien we echter ook een methode die regelmatig en in bijna alle initiatieven wordt toegepast: het oprichten van **werkgroepen**. Werkgroepen in een jeugdwerkinitiatief krijgen vaak de opdracht om een specifiek onderdeel van de werking in handen te nemen. Bij jeugdwerkinitiatieven gaat het vaak over de instuif (ontmoetingsruimte), specifieke projecten en evenementen. De groep wordt samengesteld met jongeren die een gedeelde interesse hebben in dat specifieke onderdeel. Die groep zal dan ideeën ontwikkelen en uitvoeren rond dat deel van de werking.

Deze manier van werken kun je makkelijk uitbreiden naar andere domeinen of interessevelden. Je kunt als jeugdwerkinitiatief op zoek gaan naar een groep jongeren met een **gedeelde interesse** en de groep begeleiden om ideeën in actie om te zetten.

3.5 NETWERKVORMING

Een andere manier die jeugdwerkinitiatieven vaak toepassen om de aanwezige kennis te vergroten, is het opzetten van een **partnernetwerk**. Die partners zijn vaak organisaties met specifieke expertise rond ondernemen of organisaties met expertise rond specifieke vakgebieden waarin jongeren interesse hebben. Maak een analyse van de sterktes en zwaktes van je jeugdwerkinitiatief, speel die sterktes uit en zoek naar partners die je zwaktes aanvullen.

BIBLIOGRAFIE

Johnson, M., and Majewska, D. (2022). Formal, non-formal, and informal learning: What are they, What are they, and how can we research them? Cambridge University Press & Assessment Research Report.

Kiilakoski, T. & Kivijärvi, A. (2015). Youth clubs as spaces of non formal learning: professional idealism meets the spatiality experiences by young people in Finland. *Studies in continuing education*, 37(1), 47 – 61.

Lackéus, M. (2016). Value Creation as Educational Practice - Towards a new Educational Philosophy grounded in Entrepreneurship?

Bacigalupo M, Kampylis P, Punie Y and Van Den Brande L. (2016). EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework. EUR 27939 EN. Luxembourg (Luxembourg): Publications Office of the European Union; 2016. JRC101581.

Departement Cultuur, Jeugd en Media
Arenbergstraat 9
1000 Brussel
www.vlaanderen.be/cjm